

НЕДОЛІКИ ПРАВОВОГО ТА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МИТНІЙ СФЕРІ

Лілія Максимівна ДОРОФЄЄВА,

*доктор юридичних наук,
професор кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
Ужгородського національного університету
<https://orcid.org/0000-0002-0585-5927>*

Спеціальні знання в митній справі використовуються митними органами усіх країн світу, а проведення відповідних досліджень (експертиз) є механізмом отримання необхідної для здійснення митного контролю інформації та доказів у справах про митні правопорушення.

Як і в більшості країн, у структурі митних адміністрацій яких створені експертні підрозділи, в системі органів Державної митної служби України функціонує Спеціалізована лабораторія з питань експертизи та досліджень. До її складу сьогодні входять 6 підрозділів: 3 управління - Дніпропетровське, Одеське та Харківське, 2 відділи - Закарпатській і Львівській та Луганський сектор експертиз та досліджень [1].

Основою правового забезпечення експертної діяльності в митній сфері є митний кодекс України. Експертиза являється однією з процесуальних дій, визначених у статті 508 Митного кодексу України (далі - МКУ), які можуть проводитись у справі про порушення митних правил. Поряд з нею до переліку процесуальних дій віднесено взяття проб та зразків для проведення дослідження (аналізу, експертизи) [2].

Практичні аспекти реалізації повноважень посадових осіб митних органів на здійснення експертизи у ході провадження в справах про порушення митних правил деталізовані підзаконним нормативним актом - Наказом Мінфіну України від 02.12.2016 № 1058 «Про затвердження Порядку взаємодії структурних підрозділів та територіальних органів Державної фіскальної служби України із Спеціалізованою лабораторією з питань експертизи та досліджень ДФС під час проведення досліджень (аналізів, експертиз), Нормативів взяття проб (зразків) товарів для проведення дослідження (експертизи), форм акта про взяття проб (зразків) товарів та висновку [3].

У ході реалізація вказаного Порядку під час здійснення митної справи митницями України було виявлено ряд неузгодженостей і проблем, оскільки вищевказаний підзаконний нормативний акт не у повній мірі відповідає нормам і положенням Митного Кодексу України та вимогам Кодексу України про адміністративні правопорушення. До прикладу, відповідно до п. 4 розділу VI Порядку результати дослідження (експертизи) чинні для наданих проб (зразків) товарів. Для випадків використання спеціальних знань у справах про порушення митних правил, коли товари можуть бути представлені в одиничних екземплярах, або несуттєво відрізнятись за моделями або розмірами, особливого значення набуває питання чинності висновків дослідження щодо вартості товарів, визначеної на підставі відібраних зра-

зків, для решти товарів, що є безпосередніми предметами порушення митних правил. Вимога п. 6 цього ж розділу Порядку щодо обов'язковості обґрунтування посадовою особою митниці при прийнятті рішення неврахування нею висновку, оформленого за запитом про проведення дослідження (аналізу, експертизи), або незгоди з висновком, оформленим за постановою про призначення експертизи у справі про порушення митних правил, суперечить принципу вільної оцінки доказів. Вказана норма, замість оцінки доказів у їх сукупності, задає наперед визначений пріоритет такому доказу як експертний висновок, та вимагає особливого порядку його відхилення. При цьому така норма діє лише в частині випадків прийняття рішень у справах про порушення митних правил – коли рішення приймається керівником митниці, або його заступником. Натомість у випадках, коли справу про порушення митних правил буде розглядати суддя (суд), ця норма для нього не розповсюджується, що ставить під сумнів доцільність існування процесуальних норм із вибіркоvim спектром дії. Такі приклади дають можливість говорити про необхідність вдосконалення вказаного порядку, оскільки після набрання чинності даним наказом робота митниць з проведення експертиз, що призначаються в ході провадження у справах про порушення митних, зазнала ускладнень.

Експертиза призначається, якщо для з'ясування питань, що постають у справі про порушення митних правил, виникла потреба у спеціальних знаннях з окремих галузей науки, техніки, мистецтва, релігії тощо. Проте, зазначена експертиза не є судовою експертизою [4, с. 5].

Про необхідність надання митним лабораторіям статусу судово-експертної установи давно і аргументовано говорять науковці та практики митної справи. Однак, законодавець до тепер ніяк не може зробити цей актуальний крок. Не було використано для цього і чисельні трансформації митних органів, які відбулись упродовж останніх дев'яти років. І хоча наявні перетворення в організації митної діяльності певним чином ґрунтуються на рекомендаціях Всесвітньої митної організації та Ради Європи, за цей період вітчизняні митниці зазнали реорганізацій, які не завжди вдосконалювали, а скоріше трансформували їх. Зокрема, в умовах об'єднаного функціонування податкових та митних органів у складі Міністерства доходів та зборів, а згодом Державної фіскальної служби України були знівельовані такі традиційні функції митних органів як регулятивна та правоохоронна, і невиправдано гіперболізована фіскальна; нестабільність системи та відсутність чіткої перспективи призвели до зміщення пріоритетів, втрати мотивації та відтоку кваліфікованих кадрів; заформалізованість та інертність у прийнятті управлінських рішень, дублювання процедур зумовили втрату оперативності у реагуванні на сучасні проблеми та виклики. Як справедливо зазначають дослідники, ні момент перетворення ДМСУ на Міністерство доходів і зборів України, ні момент перетворення цього міністерства на ДФС України, не було використано для зміни правового статусу експертної установи [5, с.210].

Залишилась невикористаною і запропонована у 2019 році колективом науковців Дорожня карта реалізації Концепції розвитку системи податкових та митних експертиз в Україні, яка передбачала вирішення як стратегічних, так і тактичних й оперативних питань розвитку експертної роботи

в митній справі, упровадження мобільних лабораторій та інші новації [6, с. 87-88].

Запропонована нами Концепція реформування митної служби України на 2019-2029 роки [7, с.445-446], яка має на меті проведення реформи митної служби України з урахуванням узятих на себе міжнародних зобов'язань нашої держави (Угода про асоціацію України та ЄС, участь в міжнародних організаціях і приєднання до міжнародних угод універсального характеру з митних питань) та необхідності формування ефективної моделі управління системою митних органів, також містить розділ, присвячений митним лабораторіям.

Завданням, які потребують комплексного вирішення у процесі такого реформування, є впровадження стандартів в митній сфері, сформованих Всесвітньою митною організацією в результаті проведення комплексного аналізу діяльності митних адміністрацій по всьому світу та їх кращих практик, серед яких: обов'язкові стандарти ВМО, моделі рекомендованої поведінки - Рамкові стандарти безпеки та полегшення світової торгівлі та Митні прототипи, які визнаються каталізаторами модернізації та представляють собою певні інструкції, вироблені на основі практики Євросоюзу [8].

На нашу думку, лабораторна служба в системі митних органів має сприяти митницям, насамперед, шляхом визначення характеру, коду за товарною класифікацією, країни походження та вартості товарів для цілей адміністрування митних платежів, реалізації заходів торговельної політики (включаючи антидемпінгові) та допомагати захищати навколишнє середовище і населення, для чого є необхідним:

- розробка і впровадження принципів та процедур управління митною лабораторною службою з урахуванням міжнародних стандартів при удосконаленні її діяльності;

- забезпечення спроможності митної лабораторії проводити експертні дослідження та аналізи зразків для митних цілей як шляхом власних лабораторних досліджень, так і шляхом координації зовнішніх послуг;

- постійний моніторинг новачій у сфері митних досліджень та вдосконалення процедур та методів діяльності такої установи;

- правове регламентування умов та порядку створення, функціонування та використання результатів діяльності мобільних лабораторій;

- забезпечення впровадження в практику роботи митних лабораторій наукових розробок і досягнень, сучасних технологій та новітнього обладнання;

- інформування персоналу митних органів про напрямки та види досліджень, що проводяться митними лабораторіями, умови та процедури звернення для їх проведення;

- забезпечення митних органів приладами та реактивами для здійснення експрес-досліджень, проведення відповідного навчання посадових осіб митниць для формування навичок їх практичного використання;

- використання висококваліфікованого персоналу для виконання досліджень, створення умов для систематичного підвищення рівня його компетенцій, у тому числі із широким використанням закордонного досвіду здійснення такого роду досліджень та впровадження міжнародних стандартів.

Список використаних джерел:

1. Сайт Держмитслужби. Структура. - URL: <https://customs.gov.ua/structure>.
2. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44-45, № 46-47, № 48. – Ст. 558.
3. Наказ Мінфіну України від 02.12.2016 № 1058 «Про затвердження Порядку взаємодії структурних підрозділів та територіальних органів Державної фіскальної служби України із Спеціалізованою лабораторією з питань експертизи та досліджень ДФС під час проведення досліджень (аналізів, експертиз), Нормативів взяття проб (зразків) товарів для проведення дослідження (експертизи), форм акта про взяття проб (зразків) товарів та висновку» Зареєстрований в Міністерстві юстиції України 26 грудня 2016 р. за № 1693/29823.
4. Додін Е. В. Експертиза в митній справі. *Митна справа. 2001. № 2. С. 3-8.*
5. Пунда О. О., Костирін П. І. Удосконалення нормативно-правового забезпечення проведення податкових та митних експертиз в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал. № 5/2019. С 207-210.*
6. Перспективи розвитку системи податкових та митних експертиз в Україні: концептуальний підхід / Сушкова О. Є., Ємець А. В., Пунда О. О., Єфіменко Л. Л., Борейко Н. М. та ін.; за заг. ред. О. Є. Сушкової. Ірпінь: ФОП Мельник А. А., 2019. 104 с.
7. Дорофеева Л. М. Європейський вектор розвитку української митниці. Монографія. Днепр: УМСФ. 2019 р. 448 с.
8. International customs standards and Customs Blueprints, 27/28 May 2008. URL: http://ec.europa.eu/enlargement/taiex/dyn/create_speech.jsp?speechID=6790&key=42d5503554aa4cbc084779f88c4b1e82.